

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО»

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Спеціальність	231 Соціальна робота
Освітньо-професійна програма	«Соціальна та молодіжна робота»
Тривалість викладання	4 й семестр (7, 8 чверть)
Кількість кредитів	4 кредити ЄКТС (120 годин)
Заняття:	Весняний семестр
лекції:	1 година на тиждень
практичні:	2 години на тиждень
Мова викладання	українська

Сторінка курсу в СДО НТУ «ДП»: <https://do.nmu.org.ua/course/view.php?id=6879>

Кафедра, що викладає: Державного управління і місцевого самоврядування (ДУМС)

Консультації: за окремим розкладом, погодженим зі здобувачами вищої освіти

Онлайн-консультації: Tarasenko.t@nmu.one

Тарасенко Тетяна Миколаївна

д. держ. упр., професор, професор кафедри ДУМС

Персональна сторінка:

<https://palsg.nmu.org.ua/ua/kafedra/teachers/Tarasenko/Tarasenko.php>

E-mail: Tarasenko.T@nmu.one

1. Анотація до курсу

Під час вивчення дисципліни «Соціальне підприємництво» ви ознайомитесь з видами та особливостями соціального підприємництва неприбуткових організацій, суб'єктів приватного права з комерційною моделлю діяльності, основами державної політики сприяння соціальному підприємництву в Україні, а також кращими вітчизняними і зарубіжними практики соціального підприємництва.

Змістовне наповнення курсу націлене на підготовку фахівців соціальної роботи, здатних визначати та використовувати можливості соціального підприємництва у розв'язанні соціальних проблем, запровадженні соціальних інновацій, сприянні соціально-економічного розвитку територій з урахуванням сучасних тенденцій розвитку теорії й практики соціальної роботи.

2. Мета та завдання курсу

Мета дисципліни – формування у здобувачів вищої освіти загальних і професійних компетентностей спрямованих на підвищення спроможності до розв’язання складних професійних завдань у сфері соціальної роботи на основі знань особливостей соціального підприємництва й формування вмінь враховувати його можливості у розв’язанні соціальних проблем та запровадженні соціальних інновацій.

Завдання курсу:

- ознайомити здобувачів вищої освіти з підходами до визначення поняття «соціальне підприємництво», видами та особливостями соціального підприємництва;
- розглянути особливості соціального підприємництва неприбуткових організацій та суб’єктів приватного сектору;
- засвоїти підходи до вимірювання соціальної цінності та результатів діяльності соціальних підприємств неприбуткових організацій та суб’єктів приватного права з комерційною моделлю діяльності;
- ознайомити із розвитком нормативно-правових засад соціального підприємництва в Україні та країнах ЄС, загальнодержавними стратегічними документами, програмами з питань соціального підприємництва, регіональними та місцевими програмами розвитку соціального підприємництва;
- ознайомити із кращими практиками соціального підприємництва в США, ЄС та Україні, здобутками та перспективами соціального підприємництва в громаді;
- навчити організаційним підходам застосування можливостей соціального підприємництва у розв’язанні соціальних проблем, запровадженні соціальних інновацій, сприянні соціально-економічному розвитку громад;

3. Дисциплінарні результати навчання:

- знати сутність, види, особливості соціального підприємництва та вміти враховувати можливості соціального підприємництва у розв’язанні соціальних проблем, створенні соціальної цінності, запровадженні соціальних інновацій, сприянні соціально-економічного розвитку територій як основи формування здатності діяти відповідально та свідомо;
- вміти розробляти шляхи вирішення соціальних проблем, знаходити ефективні методи їх вирішення на основі знань особливостей здійснення соціального підприємництва неприбуткових організацій та суб’єктів приватного права з комерційною моделлю діяльності;
- знати нормативно-правові засади створення та діяльності соціальних підприємств в Україні, Європейському Союзі, пріоритети, завдання державної політики сприяння соціальному підприємництву й регіональних, місцевих програм у цій сфері та демонструвати на основі цих знань здатність ініціювати соціальні зміни, спрямовані на піднесення соціального добробуту;
- вміти враховувати кращі зарубіжні та вітчизняні практики соціального підприємництва, здобутки й перспективи розвитку та демонструвати на цій основі здатність генерувати нові ідеї застосування можливостей соціального підприємництва для реалізації завдань соціальної роботи в громаді.

4. Структура курсу

ЛЕКЦІЇ

1. Соціальне підприємництво

- 1.1. Поняття «соціальне підприємництво»
- 1.2. Види та особливості соціального підприємництва
- 1.3. Можливості соціального підприємництва у розв'язанні соціальних проблем, запровадження соціальних інновацій, сприяння соціально-економічного розвитку територій

2. Соціальне підприємництво неприбуткової організації

- 2.1. Особливості соціального підприємництва різних видів неприбуткових організацій (благодійна організація, громадська організація, релігійна організація, інші види неприбуткових організацій)
- 2.2. Реєстрація та звітування соціальних підприємств, які мають статус неприбуткової організації
- 2.3. Підходи до вимірювання соціальної цінності та результатів діяльності соціальних підприємств

3. Соціальне підприємництво суб'єктів приватного права з комерційною моделлю діяльності

- 3.1. Організаційно-правові форми соціального підприємництва в приватному секторі
- 3.2. Особливості здійснення соціального підприємництва у приватному секторі
- 3.3. Бізнес-моделювання в соціальному підприємництві

4. Державна політика сприяння соціальному підприємництву

- 4.1. Розвиток нормативно-правових засад соціального підприємництва в Україні та країнах ЄС
- 4.2. Загальнодержавні стратегічні документи, програми з питань соціального підприємництва
- 4.3. Регіональні та місцеві програми розвитку соціального підприємництва
- 4.4. Проекти підтримки розвитку СП в Україні

5. Кращі практики соціального підприємництва

- 5.1. Практика соціального підприємництва в США, країнах ЄС
- 5.2. Практика соціального підприємництва в Україні
- 5.3. Соціальне підприємництво в громаді: здобутки та перспективи

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

1. Роль та місце соціального підприємництва у вирішенні соціальних проблем (4 год.)

- 1.1. Сутність, види та особливості соціального підприємництва
- 1.2. Соціальне підприємництво як каталізатор сталого розвитку та інклюзії
- 1.3. Можливості соціального підприємництва у розв'язанні соціальних проблем, запровадження соціальних інновацій, сприяння соціально-економічного розвитку територій

2. Особливості соціального підприємництва неприбуткових організацій (6 год.)

- 2.1. Соціальне підприємництво громадських, благодійних, волонтерських та інших видів неприбуткових організацій
- 2.2. Реєстрація та звітування соціальних підприємств, які мають статус неприбуткової організації
- 2.3. Підходи до вимірювання соціальної цінності та результатів діяльності соціальних підприємств неприбуткових організацій

3. Соціальне підприємництво суб'єктів приватного права з комерційною моделлю діяльності (6 год.)

- 3.1. Організаційно-правові форми соціального підприємництва в приватному секторі
- 3.2. Особливості здійснення соціального підприємництва у приватному секторі
- 3.3. Підходи до вимірювання соціальної цінності та результатів діяльності соціальних підприємств, заснованих на моделях соціального бізнесу

4. Державна політика сприяння соціальному підприємництву (6 год.)

- 4.1. Нормативно-правові засади соціального підприємництва в Україні
- 4.2. Нормативно-правові засади соціального підприємництва країнах ЄС
- 4.3. Стратегічні документи, програми з питань соціального підприємництва загальнодержавного рівня
- 4.4. Практика втілення регіональних та місцевих програм розвитку соціального підприємництва

5. Кращі практики соціального підприємництва (8 год.)

- 5.1. Практика соціального підприємництва в США, країнах ЄС
- 5.2. Практика соціального підприємництва в Україні
- 5.3. Соціальне підприємництво в громаді: здобутки та перспективи

Індивідуальне завдання: «Характеристика соціального підприємництва» полягає у розкритті та захисті здобувачами вищої освіти результатів самостійної роботи. *Мета завдання:* сформулювати цілісне уявлення про природу соціального підприємництва, його ключові характеристики, та потенціал для розвитку місцевих громад і соціальної роботи.

Зміст роботи передбачає виконання таких завдань:

- 1) навести 2 – 3 визначення поняття «соціальне підприємництво», розкрити спільне та відмінне в цих визначеннях;

– виділити 5 – 7 ключових понять / термінів (наприклад, «соціальна цінність», «сталий розвиток», «міжсекторальна співпраця») і коротко пояснити їх зміст у контексті соціального підприємництва;

2) описати власне бачення потенціалу розвитку соціального підприємництва у вашій територіальній громаді;

– назвати актуальні локальні виклики, які можуть бути вирішені через соціальні підприємства;

– запропонувати концепцію малого соціального проєкту (на вирішення якої проблеми буде спрямовано? кого залучатиме? як буде забезпечувати стійкість?). Можна додати власний логотип або слоган для ідеї вашого соціального проєкту.

– за вибором створити інформаційну картку, інфографіку або міні-буклет із ключовими аспектами соціального підприємництва.

Форма подання: письмова робота (3 – 5 сторінок), додаток із візуальним елементом (інформаційна картка, інфографіка або міні-буклет); презентація або коротка усна презентація / захист (до 5 хвилин).

Підготовлені відповіді представити до обговорення в групі (доповідь та/або презентація). Під час представлення результатів виконання індивідуального завдання передбачено процедуру peer-assessment (оцінювання з боку інших здобувачів освіти).

5. Технічне обладнання та/або програмне забезпечення

Комп'ютерне та мультимедійне обладнання.

Активованій корпоративний акаунт НТУ «ДП» (student.i.p@nmu.one).

Microsoft Office 365. Застосунки Microsoft Office: Teams, Forms, Whiteboard, OneNote.

Платформа дистанційного навчання НТУ «ДП» Moodle.

Підключення до Internet.

6. Система оцінювання та вимоги

6.1. Навчальні досягнення здобувачів вищої освіти за результатами вивчення курсу оцінюватимуться за шкалою, що наведена нижче:

Рейтингова шкала	Інституційна шкала
90 – 100	відмінно
74 – 89	добре
60 – 73	задовільно
0 – 59	незадовільно

6.2. Здобувачі вищої освіти можуть отримати підсумкову оцінку з навчальної дисципліни на підставі поточного оцінювання знань за умови, якщо набрана кількість балів складатиме не менше 60 балів.

Максимальне оцінювання:

Теоретична частина	Практична частина	Разом
40	60	100

Теоретична частина оцінюється за результатами виконання *індивідуального завдання*, яке охоплює матеріали лекційного курсу та містить 5 відкритих питань. Максимально оцінюються у 40 балів.

Практична частина оцінюється за результатами участі в *практичних заняттях* (*практичні завдання, дискусії*). Загальна кількість балів, яку можна отримати за практичні завдання, дискусії, становить 60 балів (15 практичних занять, максимальна кількість балів за участь у кожному занятті – 4 бали). Отримані бали за індивідуальне завдання та практичні заняття додаються і є підсумковою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни. Максимально за поточною успішністю здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

6.3. Критерії оцінювання індивідуального завдання:

40 балів – повно розкрито усі складники індивідуального завдання, наведено приклади з додаткової літератури та джерел; **30 балів** – розкрито усі складники індивідуального завдання з незначними неточностями, наведено приклад з додаткової літератури та джерел; **20 балів** – розкрито не всі складники індивідуального завдання, відсутні приклади з додаткової літератури та джерел; **10 балів** – наявність текстової відповіді, яка не розкриває сутність предмета завдання, відсутні приклади з додаткової літератури та джерел.

Критерії оцінювання практичних занять (*практичні завдання, дискусії*):

практичні завдання: 4 бали: отримано аргументовану відповідь, яка демонструє знання предмету завдання та вміння аргументованого викладення результатів аналізу, розуміння можливостей застосування знань в практичній діяльності; **3 бали:** отримано відповідь, яка демонструє знання предмету завдання та вміння аргументованого викладення результатів аналізу, виявляє складнощі в розкритті можливостей застосування знань в практичній діяльності; **2 бали:** бали: отримано відповідь, яка демонструє розуміння предмету завдання в цілому, однак виявляє відсутність аргументованого представлення результатів аналізу та нерозуміння можливостей застосування знань в практичній діяльності; **1 бал:** наявність відповіді, яка не відповідає змісту завдання, містить суттєві помилки.

дискусії: 4 бали: активна участь у дискусії (виступи, коментарі, активне слухання), володіння навчальним матеріалом, наведення аргументованих відповідей із посиланням на джерела; **3 бали:** активна участь у дискусії (виступи, коментарі, активне слухання), володіння навчальним матеріалом з незначними помилками за сутністю обговорюваних питань; **2 бали:** залученість до дискусії викладачем, неухважність, відсутність достатніх знань про предмет обговорення; **1 бал:** залученість до дискусії викладачем, небажання брати участь в дискусії, відсутність достатніх знань про предмет обговорення.

Критерії підсумкового оцінювання: у випадку якщо здобувач вищої освіти за поточною успішністю отримав менше 60 балів та/або прагне поліпшити оцінку проводиться **підсумкове оцінювання (диференційований залік)** під час сесії. Підсумкове оцінювання проводиться у вигляді диференційованого заліку, який включає запитання з теоретичної та практичної частини курсу. Білет складається з **20 тестових**

завдань з теоретичної частини із чотирма варіантами відповідей, одна правильна відповідь оцінюється в 2 бали (**разом 40 балів**) та **12 тестових завдань з практичної частини**, кожне з завдань оцінюється максимум у **5 балів (разом 60 балів)**, при цьому:

- 5 балів – відповідність еталону;
- 4 бали – чотири правильні відповіді з п'яти запропонованих;
- 3 бали – три правильні відповіді з п'яти запропонованих;
- 2 бали – дві правильні відповіді з п'яти запропонованих;
- 1 бал – одна правильна відповідь з п'яти запропонованих;
- 0 балів – усі відповіді невірні або відсутність відповіді.

7. Політика курсу

7.1. Політика щодо академічної доброчесності.

Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатами навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів) що можуть використовуватися в освітньому процесі. Політика щодо академічної доброчесності регламентується положенням «Положення про систему запобігання та виявлення плагіату у Національному технічному університеті «Дніпровська політехніка»:
http://www.nmu.org.ua/ua/content/activity/us_documents/System_of_prevention_and_detection_of_plagiarism.pdf.

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

7.2. Комунікаційна політика.

Здобувачі вищої освіти повинні мати активовану університетську пошту. Обов'язком здобувача вищої освіти є перевірка один раз на тиждень (щонеділі) поштової скриньки на НТУ Microsoft Office та відвідування групи дисципліни у Microsoft Teams. Рекомендуємо створити профілі та підписатися на сторінку кафедри державного управління і місцевого самоврядування у Facebook:
<https://www.facebook.com/kafedra.publicmanagement/>.

Протягом тижнів самостійної роботи обов'язком здобувача вищої освіти є робота у рамках дисципліни дистанційно у застосунку Microsoft Teams та на корпоративній платформі Moodle (www.do.nmu.org.ua).

Усі письмові запитання до викладача стосовно дисципліни мають надсилатися на університетську електронну пошту або до групи у Microsoft Teams.

7.3. Політика щодо перескладання.

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

7.4. Відвідування занять.

З 24.02.2022 реалізація освітньої діяльності відбувається в умовах правового режиму воєнного стану. Наявна низка небезпек: повітряні тривоги, ризики припинення енергозабезпечення, мобільного та Інтернет-зв'язку. Згідно з наказами по університету у 2024-2025 навчальному році освітня діяльність здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти всіх форм навчання здійснюється з використанням дистанційних технологій через синхронні та асинхронні комунікації.

Відвідування онлайн лекцій та практичних занять реалізується через приєднання до «наради» в «команді» Microsoft Teams. Під час повітряної тривоги заняття перериваються і продовжуються лише за умов перебування учасників освітнього процесу у захищених приміщеннях. Викладачем (за технічної та безпекової можливості) здійснюється запис заняття для підтримки асинхронного формату навчання.

У випадках відсутності енергозабезпечення, мобільного та Інтернет-зв'язку викладачем забезпечується асинхронний формат навчання та комунікація зі здобувачами за допомогою каналів зв'язку, що функціонують.

Про причини неможливості взяти участь в онлайн заняттях, ускладненні доступу до матеріалів на дистанційних платформах НТУ «ДП» тощо здобувач вищої освіти має повідомити викладача в особистих повідомленнях чатів Microsoft Teams, або листом на корпоративну е-пошту НТУ «ДП», або через старосту чи представника адміністрації інституту.

7.5. Політика щодо оскарження оцінювання.

Якщо здобувач вищої освіти не згоден з оцінюванням його знань він може оскаржити виставлену викладачем оцінку у встановленому порядку.

7.6. Зарахування результатів навчання, які отримані у неформальній освіті.

Здійснюється відповідно до «Положення про визнання в Національному технічному університеті «Дніпровська політехніка» результатів навчання, набутих у неформальній та/або інформальній освіті» <http://surl.li/zopmhq>

7.7. Участь в анкетуванні.

Наприкінці вивчення курсу та перед початком сесії здобувачам вищої освіти буде запропоновано анонімно заповнити електронні анкети (MS Forms). Посилання на форму буде розміщено у Teams курсу. Заповнення анкет є важливою складовою вашої навчальної активності, що дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати ваші пропозиції стосовно покращення змісту навчальної дисципліни.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні

1. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін. Посібник / Свинчук А. А., Корнецький А. О., Гончарова М. А., Назарук В. Я., Гусак Н. Є., Туманова А. А. Київ : ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2017. 188 с. URL: https://krliman.gov.ua/upload/editor/soc_biznes.pdf
2. Розвиток соціального підприємництва в Україні. Біла книга. Під загальною редакцією Валерія Кокотя. Київ : 2020. 98 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1Th4nskvSkcLEpZmKg0b6BztOZCLBl_5S/view
3. Соціальне підприємництво в Україні. Зелена книга. Під загальною редакцією Валерія Кокотя. Київ:, 2020. 89 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1yfrAPFZ2fB66i7hAgEkn_WVK3jAaDTd4/view
4. Соціальне підприємництво. Бізнес-модель. Реєстрація. Оподаткування. / Долуда Л., Назарук В., Кірсанова Ю. – Київ, ТОВ «Агентство «Україна», 2017. 92 с. URL: https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/02/Social_Entrepreneurship_web.pdf
5. Смаль В., Кокоть В. Що слід знати про соціальне підприємництво. Посібник. Київ. 2017. 58 с. URL: http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Social_Entrepreneurship_-_Guide-WEB-1.pdf
6. Соціальне підприємництво: посібник для викладачів курсу / за наук. редакцією к.е.н. А. О. Корнецького Київ : Фамільна друкарня Huss, 2019. 160 с. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/18336/Sotsialne_pidpriemnytstvo_posibnyk_dlia_vykkladachiv_kursu.pdf?sequence=1&isAllowed=y
7. Фрір Спреклі Курс планування соціального підприємництва. Посібник з Планування Соціального Підприємництва. За підтримки Британської Ради. 71 с. URL: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/posibnik_z_planuvannya_socialnogo_pidpriemnytstva.pdf
8. Тілікіна Н. В. Управління соціальними проєктами. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Соціальна робота». Київ: ФОП Мороз А.Т., 2024. 352 с. URL: <https://inmol.org/navchalnyj-posibnyk-upravlinnia-sotsialnymy-proiektamy/>

Додаткові

1. Кейс-стаді. Соціальне підприємництво та інклюзія. Досвід українських міст. Федерація канадських муніципалітетів / Проєкт міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст», 2020. URL: http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/Case_Study_PLEDDG_SocP.pdf
2. Соціальне підприємництво як відповідь суспільства на соціальні потреби. Дія Сіті Актуальна добірка матеріалів від експертів LIGA ZAKON. 21.07.2021. https://biz.ligazakon.net/interview/205014_sotsalne-pidpriemnytstvo-yak-vidpovd-susplstva-na-sotsialn-potrebi
3. Допомогти раз. Або раз і назавжди. Соціальне підприємництво для громадських та благодійних організацій. https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/dopomohty-raz-abo-raz-i-nazavzhdy-sotsial-ne-pidpriemnytstvo-dlia-hromads-kykh-ta-blahodiynykh-orhanizatsiy/
4. Соціальне підприємництво: теорія, практика та міжнародний досвід. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції 18 травня 2018 року. Київ :

5. Практичний аналіз розвитку соціального підприємництва. Координатор проектів ОБСЄ в Україні. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/9/426392.pdf>

6. Рудаченко О. О., Коненко В. В. Соціальне підприємництво як основа сталого розвитку територіальних громад. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. (11). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-03-13>

7. Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Крисько Ж. Л., Соціальне підприємництво як інноваційний інструмент вирішення суспільних проблем: передумови становлення та активізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 6. Ч. 2. С. 129 – 132. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/6_2_2016ua/33.pdf

8. Тарасенко Т., Бородін Є. Соціальне підприємництво як фактор розвитку соціальної роботи: міждисциплінарний та міжпрофесійний погляд. *Аспекти публічного управління*. 2022. Том 10. №5. С. 5–15. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/957/932>

9. Тарасенко Т. М. Перспективи активізації розвитку соціального підприємництва в Україні. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2023. № 4. С. 10–14. URL: http://apie.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/apie_2024_r01_a02.pdf; DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2024-1-2>

10. Косович Б. І. Соціальне підприємництво в Україні: актуальні питання становлення. *Економіка та держава*. 2020. № 3. С. 77-81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2020_3_16

11. Кифяк В. І., Малиш Л. Б. Соціальне підприємництво: проблеми та перспективи. *Бізнес Інформ*. 2020. № 5. С. 275-280. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2020_5_38

12. Дзюбинська О. В. Соціальне підприємництво та його імплементація в регіональну систему управління побутовими відходами. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 52(2). С. 60-65. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2020_52\(2\)_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2020_52(2)_12)

13. Утеченко Д. М. Соціальне підприємництво як засіб розвитку людського капіталу сільських територій. *Агросвіт*. 2020. № 21. С. 78-84. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3323&i=10>

14. Смутчак З. В. Соціальне підприємництво в Україні: гендерний аспект. *Вісник післядипломної освіти*. Серія : Соціальні та поведінкові науки. 2021. Вип. 15. С. 165-179. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vispdoso_2021_15_13

15. Фесіна Ю. Г., Дзюбинська О. В. Соціальне підприємництво у формуванні кругової моделі поводження з побутовими відходами регіону. *Економічні науки*. Серія : Регіональна економіка. 2020. Вип. 17. С. 259-277. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnre_2020_17_28

16. Лункіна Т. І. Соціальне підприємництво в Україні як сучасний тренд розвитку: особливості, фінансові аспекти. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 39. С. 297–303. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ifrctr_2020_39_51

17. Комісаренко А. О. Соціальне підприємництво як ефективний механізм сталого розвитку в Україні. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. Серія : Державне управління. 2021. № 1. С. 140-147. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaddy_2021_1_21

18. Горин В. П., Булавинець В. М. Соціальне підприємництво як інструмент диверсифікації фінансування соціальної політики. *Агросвіт*. 2021. № 15. С. 29-35. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3469&i=3>
19. Біла І. С., Шевченко О. О. Соціальне підприємництво – сучасний тренд економічного розвитку. *Наукові записки НаУКМА*. Економічні науки. 2021. Т. 6, вип. 1. С. 28-33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAe_2021_6_1_7
20. Міхайліна Т. В., Мозговая Н. А. Соціальна функція держави та соціальне підприємництво: аспекти співвідношення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2022. Вип. 70. С. 48-52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2022_70_9
21. Бортнік С. Соціальне підприємництво як інструмент вирішення суспільних проблем в контексті цілей сталого розвитку України. *Економічний форум*. 2022. № 2. С. 101-111. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2022_2_15
22. From «heropreneurship» to activating changemakers: What is the future of social entrepreneurship in Europe? Social Innovation. *World Economic Forum* 2022. Nov 3. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2022/11/what-is-the-future-of-social-entrepreneurship-in-europe/>
23. Defourny Jacques, Nyssens Marthe (eds.) Social enterprise in europe: recent trends and developments. University of Liège. Belgium. 40 p. URL: https://base.socioeco.org/docs/wp_08_01_se_web.pdf

Нормативно-правові акти

1. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 р. № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>
2. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19.04.2011 р. № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>
3. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 р. № 5073-УІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>
4. Про соціальні послуги: Закон України 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
5. Про органи самоорганізації населення: Закон України від 11 липня 2001 р. № 2625-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14#Text>
6. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
7. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: указ Президента України від 07.09.2021 р. № 487/2021. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>
8. Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року: розпорядження КМУ від 24.01.2020 р. №66-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text>

Інформаційні ресурси

1. Українська соціальна академія координата соціального бізнесу. URL: <https://social-academy.com.ua/>
2. Social Business in UA – єдиний в Україні спеціалізований портал про соціальне підприємництво. URL: <https://socialbusiness.in.ua/author/social-business-in-ua/>
3. Європейський простір. URL: <https://euprostit.org.ua/>
4. Школа усвідомленого підприємництва. URL: <https://schoolofme.me/>

5. Український соціальний венчурний фонд. URL: <https://www.usv.fund/about>
6. SILab Ukraine. URL: <https://www.silabua.com/>
7. Моделі співпраці між соціальними підприємствами та традиційним бізнесом.
URL: https://drive.google.com/file/d/1b5q5B9nzQl67KYUdBKiby3aD_9JpZhux/view
8. Ресурсний центр Гурт. URL: <https://gurt.org.ua/>
9. Хакатони #SocialBusinessInUA 2019: топ-50 ідей для створення соціальних підприємств. URL: <https://drive.google.com/file/d/1gGp78bL3nO2ER7n3IYN2SUKuDahX7ENN/view>
10. Волонтерська платформа в Україні. URL: https://platforma.volunteer.country/about_us
11. Соціальне підприємництво – Prometheus/ URL: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:WNISEF+SE101+2017_T4/about
12. Social Enterprise Journal. URL: <https://www.emeraldgrouppublishing.com/journal/sej>
13. Social enterprises. Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. European Commission. URL: https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/proximity-and-social-economy/social-economy-eu/social-enterprises_en
14. Social Entrepreneurship in Europe- An OECD-European Commission Project. OECD. URL: <https://www.oecd.org/cfe/leed/social-entrepreneurship-oecd-ec.htm>
15. European Social Entrepreneur. URL: <https://socialentrepreneur.eu/>
16. European Social Entrepreneurship And Innovative Studies Institute. URL: <https://europe-institute.com/>